

PRZEGLĄD BIBLIOGRAFICZNY

Bibliografia źródeł watykańskich cytowanych w polskich periodykach 1946-1990, Papieski Instytut Studiów Kościelnych Rzym-Warszawa 2000, ss. 271.

Prezentowana bibliografia jest polskim odpowiednikiem *Bibliografia dell'«Archivio Vaticano* z lat 1962-1966 (kontynuowanej od 1992 r.) i nawiązuje do jej układu. Zasadniczą bibliografię poprzedzają szczegółowe *Uwagi redakcyjne*. Omówiono w nich układ zapisów bibliograficznych, formę zapisu cytacji źródeł, formy sygnatur, sygnatury dawne, oboczne i błędne, oraz wprowadzone w cytowanych źródłach poprawki redakcyjne.

Dla potrzeb opracowania bibliografii objęto kwerendą głównie czasopisma polskie o profilu historycznym, oraz niektóre inne ze względu na ich rangę naukową. Z czasopism obcojęzycznych uwzględniono jedynie kilka artykułów polskich autorów. W sumie *Wykaz autorów i publikacji* wykorzystanych w bibliografii obejmuje ponad 200 artykułów i publikacji źródeł, oraz ponad stu autorów.

Część pierwsza bibliografii (ss. 23-196) zawiera opisy źródeł cytowanych z Watykańskiego Archiwum Sekretnego. Nowością w stosunku do bibliografii włoskiej jest treść następnych części. W drugiej zamieszczono opisy cytowanych źródeł z ośmiu innych archiwów watykańskich (ss. 199-213), w trzeciej zaś cytowanych materiałów archiwalnych zgromadzonych w Bibliotece Watykańskiej (ss. 217-250). W sumie bibliografia zawiera 1566 opisów, opatrzonych numeracją ciągłą, do której odsyła – dopełniający publikację – indeks osób.

Pasterz i twierdza. Księga jubileuszowa dedykowana Księdzu Biskupowi Janowi Olszańskiemu ordynariuszowi diecezji w Kamieńcu Podolskim, red. Józef Wołczański, Kraków-Kamieniec Podolski 2001, ss. 551.

Księga pamiątkowa została dedykowana ordynariuszowi kamienieckiemu w sześćdziesiątą rocznicę święceń kapłańskich i dziesięciolecie sakry biskupiej. Zawiera 26 artykułów, z których 21, dotyczących problematyki historycznej diecezji i Podola od okresu staropolskiego do współczesności, zostało umieszczonych w części pt. *Zagadnienia historyczne* (ss. 23-446). Pozostałe złożyły się na dział pt. *Zagadnienia filozoficzno-teologiczne* (ss. 451-507)

i są poświęcone problematyce filozoficznej, religijnej i formacji alumnów w obecnym seminarium diecezjalnym.

Księgę otwiera artykuł ks. J. Wołczańskiego przedstawiający postać Jubilata. Tenże autor zamieścił w omawianej Księdze edycje interesujących źródeł dotyczących diecezji kamienieckiej. Są nimi: inwentarz katedry w Kamieńcu z 1930 r., statut i skład personalny parafii katedralnej z 1930 r., oraz 32 listy biskupa P. Mańkowskiego do arcybiskupa J. Bilczewskiego z lat 1912-1922.

Edward W a l e w a n d e r, *Problematyka wychowawcza w środowiskach emigracyjnych*, wyd. drugie uzupełnione, Lublin 2000, ss. 106.

Praca jest zbiorem refleksji i analiz na temat różnych wybranych aspektów działalności wychowawczej w środowiskach emigrantów tak na Zachodzie, jak i Wschodzie, dominuje jednak prezentacja sytuacji emigracji w USA. Autor oparł się nie tylko na własnych długoletnich obserwacjach i badaniach, ale wykorzystał także dorobek wielu nauk szczegółowych, literaturę pamiętnikarską i wywiady. Liczne cytaty stanowią poparcie istotnych wniosków formułowanych na końcu poszczególnych rozdziałów.

Praca składa się ze wstępu, czterech rozdziałów, zbioru ilustracji oraz indeksów. Rozdział I: *Czym jest wychowanie?*, jest próbą omówienia głównych różnic między polskimi tradycjami w tym zakresie a rzeczywistością, z którą stykają się emigranci w nowych ojczyznach. Rozdział II: *Parafia a wychowanie*, przedstawia zadania środowiska kościelnego w wychowaniu przede wszystkim dzieci emigrantów. W rozdziale III: *Wychowawcza rola kapłana*, autor przypomniał tradycyjną doniosłą rolę duszpasterzy w dziejach polskiej emigracji, prezentując typologię duszpasterzy w dzisiejszych polskich parafiach w USA. Rozdział IV: *Wpływ środowiska na wychowanie*, omawia zagrożenia kulturowe i cywilizacyjne na jakie natrafia dziś chrześcijański model wychowania, a na które szczególnie narażone są środowiska emigrantów.

Polacy na uniwersytecie w Innsbrucku, red. Edward Walewander, Lublin 2000, ss. 96.

Publikacja składa się ze wstępu, 5 szkiców, oraz indeksu osobowego. Otwiera ją artykuł wprowadzający E. Walewandra: *Z dziejów Innsbrucka*. Ten sam autor zamieścił w publikacji jeszcze jeden tekst pt.: *Polscy studenci teologii w Innsbrucku po II wojnie światowej*. Najbardziej obszerny jest szkic pióra W. Ćwika: *Studenci i uczeni z ziem polskich na uniwersytecie w Innsbrucku do II wojny światowej* (s. 17-74). Na uwagę zasługują wykazy studentów (w tym duchownych greckokatolickich) z podaniem sprawowanych przez nich później funkcji. Najbardziej szczegółowo zostali omówieni studenci z Galicji. J. Niewiadomski w części pt.: *Fascynujący czas dramatycznych przełomów* poświęcił omówieniu zmian w uniwersytecie w latach 80-tych i 90-

tych XX w. Duszpasterstwu polskiemu w Innsbrucku, poświęcił ostatni szkic T. Giedroją. Oba teksty mają charakter krótkich refleksji wspomnieniowych.

Losy pedagogów polskich na Wschodzie, wstępem i przypisami opatrzył ks. Edward Walewander, Warszawa 2002, ss. 168 + fotografie.

Książka ta jest zbiorem artykułów: A. Mamulska, *Z doświadczeń nauczycielskich na rumuńskiej bukowinie*, S. Studzińska-Hubert, *Moje gimnazjum w Lucku. Gimnazjum Polskiej Macierzy Szkolnej im. Tadeusza Kościuszki*, A. Grochowski, *Tobrukczyk z Harbina. Wspomnienie o Walentym Kuczyńskim*, A. Grochowski, *Pamięci profesora Zbigniewa Folejewskiego*, A. Grochowski, *Polonista w Mandżurii. Czesław Bobolewski 1907-1993*, zaopatrzonych we wstęp ks. E. Walewandra oraz indeks osób i nazw geograficznych, a także 17 fotografii.

oprac. Ks. Grzegorz Bujak

Stanisław L i b r o w s k i ks., *Inwentarz realny dokumentów archiwum diecezjalnego we Włocławku. Dział II. Dokumenty w kopiariuszach: tom 7. Kopiariusz ogólny, zwany królewskim [z lat 1597-1611]*, Włocławek 2001, ss. 100, nakład własny w 100 egzemplarzach.

Publikacja obejmuje: I. Wprowadzenie, 1. Biskup Rozdrażewski – inicjator kopiariusza, 2. Król Zygmunt III – protektor dzieła, 3. Nominacje rzeczoznawców przez króla, 4. Garść danych o wymienionych sekretarzach, 5. Wkład sekretarzy królewskich w dzieło, 6. Andrzej Dolski – jedynym kopistą, 7. Ułożenie dokumentów kluczami i nieruchronologicznie, 8. Indeks do kopii dokumentów, 9. Dlaczego tak długo rodziło się to dzieło?, 10. Wojciech Tylicki korektorem wykonanego kopiariusza, 11. Zatwierdzenie kopiariusza przez króla Zygmunta III, 12. Zawartość dokumentowa księgi, 13. Miejsce niniejszego kopiariusza wśród innych, 14. Opis zewnętrzny i stan zachowania. 15. Stan wykorzystania kopiariusza, II. Numery, datacja, regesty i karty dokumentów w kopiariuszu, a także informację wydawnictwa.

Stanisław L i b r o w s k i ks., *Inwentarz realny dokumentów archiwum diecezjalnego we Włocławku. Dział II. Dokumenty w kopiariuszach: tom 8. Kopiariusze gospodarcze z XVI-XVII wieku*, Włocławek 2001, ss. 120, nakład własny w 100 egzemplarzach.

Publikacja składa się z wprowadzenia do całości tomu, części 1. *Dokumenty gospodarcze różne*, składającej się z wprowadzenia do części pierwszej, numerów, datacji, regestów i kart dokumentów w kopiariuszu; części 2. *Arendy czyli dzierżawy*, składającej się z wprowadzenia do części drugiej, numerów, datacji, regestów i kart dokumentów w kopiariuszu; części 3. *Korektury granic*,

składającej się z wprowadzenia do części trzeciej, numerów, datacji, rejestów i kart dokumentów w kopiariuszu. Tom zamyka informacja wydawnictwa.

Stanisław L i b r o w s k i ks., *Inwentarz realny dokumentów archiwum diecezjalnego we Włocławku. Dział II. Dokumenty w kopiariuszach: tom 9. Kopiariusz gospodarczy z przełomu XVI-XVII wieku*, Włocławek 2001, ss. 148, nakład własny w 100 egzemplarzach.

Inwentarz obejmuje: I. Wprowadzenie, składające się z 1. Opisu zewnętrznego księgi, 2. Kwestii tytułu i autorów kopiariusza, 3. Sporządzenia kopiariusza klamrami, 4. Kluczy majątków biskupich, 5. Kopiariusze powinny się sporządzać chronologicznie, 6. Głównej treści niniejszego kopiariusza, 7. Przemian w prawie gospodarczym na przełomie XVI/XVII w., 8. Wpisów luźno związanych z dokumentami, 9. Wpisów będących aktami a nie dokumentami, 10. Tytulatury wystawców dokumentów, 11. Zestawienia dokumentów według pontyfikatów, 12. Not własnościowych tego kopiariusza, II. Numery, datacje, rejesty i karty dokumentów w kopiariuszu; tom zaś zamyka informacja wydawnictwa.

Wizytacja biskupstwa sambijskiego z 1569 roku, wyd. Jacek Wijaczka, Toruń 2001, ss. 418 plus mapa, wyd. Towarzystwo Naukowe w Toruniu „Fontes” 90 i Akademia Świętokrzyska w Kielcach.

Przedmiotem niniejszego wydawnictwa jest najstarsza zachowana wizytacja diecezji sambijskiej z 1569 r., przeprowadzona przez bpa Joachima Mörlina w 18 parafiach leżących w wójtostwie Szaki i Rybaki.

Publikacja jest opatrzona wstępem w języku polskim i niemieckim oraz wykazem skrótów. Edycja wizytacji obejmuje wójtostwo Fischhausen z następującymi parafiami: Fischhausen, St. Albrecht, Girmau, Creutz, Thirenberg, Kumayen, Medenau, Labtan, Powunden oraz wójtostwo Schaaken z następującymi parafiami: Rudaw, Pubeten, S. Lorentz, Wagen, Judenkirche, Kuntzen i Sarkaw, Schacken, Postnicken, Kaymen. Edycja posiada solidny indeks geograficzny i osób.

Wydana wizytacja przez J. Wijaczka stanowi cenne źródło do dziejów Prus Książęcych w XVI w., do rekonstrukcji kościelnych i terytorialnych struktur państwa, do dziejów osadnictwa, a przede wszystkim do badań nad organizacją parafialną na terenie Prus Książęcych.

Kościół katolicki w Archiwach Departamentu Wyznań Obcych MSW, t. 3, Zespół nr 821, Inwentarze nr 6, 10, 11, 12, 13, odpow. red. M. S. Radwan, A. R. Sokołow, Sankt-Petersburg 2001, ss. 365.

Kościół katolicki w Archiwach Departamentu Wyznań Obcych MSW, t. 5, Zespół nr 821, Inwentarze nr 128, 138, 141, 142, 143, 144, 145, 149, 150,

152, odpow. red. M. S. Radwan, A. R. Sokołow, Sankt-Petersburg 2001, ss. 257.

Krzysztof Rafał P r o k o p, *Sylwetki biskupów łuckich*, Biały Dunajec-Ostróg 2001, t. 20 Biblioteki „Wołanie z Wołynia”, ss. 258 + V wraz z fotografiami w tekście.

Publikacja składa się z przedmowy, wstępu i biogramów biskupów diecezji łuckiej, a także aneksów, wyboru bibliografii i indeksu osób. Na oddzielnych stronach (I-V) zamieszczono wykaz dotychczasowych publikacji Ośrodka „Wołanie z Wołynia”.

Są to krótkie biogramy biskupów diecezji łuckiej poczynając od biskupa Piotra (1358 – przed 1371), do biskupa Marcjana Trofimiaka, będącego pierwszym biskupem łuckim od 1998 r., po wypędzonym w 1945 r. Adolfie Piotrze Szelażku.

Tomasz W i ś l i c z, *Zarobić na duszne zbawienie. Religijność chłopów małopolskich od połowy XVI do końca XVIII wieku*, Warszawa 2001, ss. 241, Wydawnictwo Neriton Instytut Historii PAN.

Publikacja składa się z wstępu, pięciu rozdziałów: I. *Kształtowanie się chłopskiej religijności wczesnonowożytnej*, II. *Spółeczny wymiar religijności*, III. *Ekonomiczny wymiar religijności*, IV. *Religijność a moralność*, V. *Religijność a zabobon*, oraz zakończenia, wykazu skrótów, wykazu kryptonimów części cytowanych źródeł, bibliografii i streszczenia w języku angielskim.

W ostatnich latach coraz popularniejsze staje się badanie religijności (kultury religijnej, mentalności religijnej) różnych grup społecznych w różnych okresach historycznych. Ta praca została poświęcona chłopom polskim, którzy stanowili zasadniczo niepiśmienną grupę społeczną, dlatego też wątki ich religijności zostały odkryte przez autora w różnych źródłach niezwiązanych z religijnością (akta sądowe, wizytacje, źródła normatywne). Mimo, iż – jak pisze autor – „wiele problemów badawczych zostało bez odpowiedzi”, to podjęta próba rekonstrukcji wczesnonowożytnej religijności chłopskiej jest kolejnym puzzle w rekonstrukcji religijności polskiego społeczeństwa minionych wieków.

Władysław B u k o w i ń s k i ks., *Do moich przyjaciół. Fragmenty spuścizny piśmienniczej*, zebrał i opracował Witold Józef Kowalów, Biały Dunajec-Ostróg 2001, t. 22 Biblioteki „Wołanie z Wołynia”, ss. 158 z fotografiami w tekście.

Publikacja składa się z noty od wydawcy, wspomnienia z więzienia o księdzu biskupie Adolfie Piotrze Szelażku, listu do Kardynała Stefana Wyszyńskiego, wspomnień z Kazachstanu, cz. 1 – *Wstęp*, cz. 2 – *Do moich przyjaciół świeckich*, cz. 3 – *Do moich przyjaciół księży. Jeszcze jedno ostatnie wspomnienie*, Korespondencji, Myśli ks. Władysława Bukowińskiego z listów do

prof. Karola Górskiego, spisu ilustracji i informacji o dotychczasowych publikacjach „Wołanie z Wołynia”.

W tej publikacji znajdują się wspomnienia i listy z Kazachstanu ks. Władysława Bukowińskiego, świadka Kościoła w państwie totalitarnym, który ufając w Opatrzność Bożą niósł ludziom miłość i umacniał ich w trudnych chwilach.

Spotkałem człowieka. Ks. Władysław Bukowiński w pamięci wiernych i przyjaciół, cz. 1, Zebrał i opracował ks. Witold Józef Kowalów, Biały Dunajec-Ostróg 2001, t. 23 Biblioteki „Wołanie z Wołynia”, ss. 175 z fotografiami w tekście.

Publikacja składa się z *Zamiast wstępu*, *Kalendarium życia ks. Władysława Bukowińskiego (1904-1974)*, *Relacji i wspomnień* (ludzi pamiętających ks. W. Bukowińskiego): I. *Studia prawnicze i teologiczne w Krakowie*, II. *Praca duszpasterska w Łucku*, III. *Zesłanie i praca duszpasterska w Kazachstanie*, IV. *Pobyty w Polsce. Leczenie i spotkania z przyjaciółmi*, V. „*Pominięci?*”, aneksu i spisu ilustracji.

Są to wspomnienia o ks. W. Bukowińskim spisane przez świeckich i księży, którzy go spotykali i znali.

oprac. Ryszard Skrzyniarz